

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**FUNCTIONAL PURPOSE OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE AS A COMPONENT OF THE INSTITUTIONAL MECHANISM FOR ENSURING NATIONAL SECURITY**

Меренич О.С., аспірант кафедри конституційного права та порівняльного правознавства

Ужгородський національний університет

У статті досліджуються функції Збройних Сил України як складової інституційного механізму забезпечення національної безпеки держави. Встановлено, функціональне призначення Збройних Сил України у забезпеченні національної безпеки є однією з ключових категорій сучасної юридичної науки та практики державного управління, яка потребує детального аналізу в контексті російсько-української війни. Збройні Сили України, як основний компонент сектору безпеки та оборони, виконують багатогранні завдання, спрямовані на захист державного суверенітету, територіальної цілісності, охорону стратегічних об'єктів та протидію зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Наголошено, система професійної підготовки повинна бути орієнтована на формування таких ключових компонентів: застосування сучасних стандартів освіти; розвиток суб'єктного потенціалу; практико-орієнтоване навчання; використання сучасних технологій; підготовка до міжвідомчої взаємодії; безперервне навчання та перепідготовка; психологічна підготовка; розвиток цивільно-військового співробітництва.

Зауважено, вдосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців та працівників силових структур має бути спрямоване на впровадження сучасних стандартів, розвиток практичних навичок, посилення психологічної та лідерської підготовки, а також використання новітніх технологій, що дозволить створити високопрофесійний кадровий склад, здатний ефективно діяти в умовах сучасних загроз.

Підкреслено, для підвищення ефективності силових структур необхідно: 1) удосконалити матеріально-технічне забезпечення, у тому числі сучасне озброєння та технології; 2) забезпечити модернізацію законодавчої бази відповідно до стандартів НАТО та ЄС; 3) розвинути міжнародне співробітництво у сфері національної безпеки; 4) вдосконалити систему професійної підготовки військовослужбовців та працівників силових структур.

Акцентовано, Збройні Сили України та інші силові структури виконують ключові функції у забезпеченні безпеки держави. Їх ефективна діяльність залежить від належного правового регулювання, сучасного технічного забезпечення та координації дій між різними органами. Особливу увагу слід приділити розвитку взаємодії з цивільним населенням, що сприятиме підвищенню довіри та підтримки серед громадян. Подальше вдосконалення цих аспектів сприятиме зміцненню національної безпеки України.

Ключові слова: Збройні Сили України, силові структури, національна безпека, професійна підготовка.

The article examines the functions of the Armed Forces of Ukraine as a component of the institutional mechanism for ensuring national security. It has been established that the functional purpose of the Armed Forces of Ukraine in ensuring national security is one of the key categories of modern legal science and state governance practice, requiring detailed analysis in the context of the Russian-Ukrainian war. The Armed Forces of Ukraine, as the main component of the security and defense sector, perform multifaceted tasks aimed at protecting state sovereignty, territorial integrity, securing strategic facilities, and countering external and internal threats.

It is emphasized that the system of professional training should focus on the formation of the following key components: the application of modern educational standards; the development of subject potential; practice-oriented training; the use of modern technologies; preparation for interagency interaction; continuous education and retraining; psychological training; and the development of civil-military cooperation.

It is noted that improving the system of professional training for military personnel and employees of security agencies should aim at the implementation of modern standards, the development of practical skills, strengthening psychological and leadership training, and the utilization of advanced technologies. These efforts will help to create a highly professional workforce capable of effectively operating under modern threat conditions.

The study highlights that to enhance the efficiency of security agencies, it is necessary to: 1) improve material and technical support, including modern weapons and technologies; 2) modernize the legislative framework in line with NATO and EU standards; 3) develop international cooperation in the field of national security; and 4) refine the professional training system for military personnel and security agency employees.

The article underscores that the Armed Forces of Ukraine and other security agencies perform key functions in ensuring the state's security. Their effective activity depends on adequate legal regulation, modern technical support, and coordination between various bodies. Special attention should be given to the development of interaction with the civilian population, which will contribute to building trust and support among citizens. Further improvement of these aspects will strengthen Ukraine's national security.

Key words: Armed Forces of Ukraine, security agencies, national security, professional training.

Постановка проблеми. Функціональне призначення Збройних Сил України у забезпеченні національної безпеки є однією з ключових категорій сучасної юридичної науки та практики державного управління, яка потребує детального аналізу в контексті російсько-української війни. Збройні Сили України, як основний компонент сектору безпеки та оборони, виконують багатогранні завдання, спрямовані на захист державного суверенітету, територіальної цілісності, охорону стратегічних об'єктів та протидію зовнішнім і внутрішнім загрозам.

На сучасному етапі актуальність дослідження функціонального призначення Збройних Сил України обумовлена кількома факторами, серед яких: 1) нові виклики у сфері національної безпеки, зокрема гібридна агресія Росії, кіберзагрози, терористична діяльність та посилення зовнішньополітичного тиску; 2) інтеграція України до

європейських та євроатлантичних безпекових структур висуває додаткові вимоги до адаптації функціональних завдань ЗСУ відповідно до стандартів НАТО. Окремим аспектом є невідповідність між зростаючими викликами у сфері оборони і безпеки та існуючими правовими, організаційними та матеріально-технічними можливостями Збройних Сил України. У цьому контексті постає необхідність аналізу ефективності виконання функціональних завдань ЗСУ, їхньої адаптації до сучасних умов та вдосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії у цій сфері.

Відтак, постає наукова проблема, яка полягає у необхідності дослідження функціонального призначення Збройних Сил України у забезпеченні національної безпеки з урахуванням правових, організаційних, матеріально-технічних та соціальних чинників. Її вирішення дозволить не лише вдосконалити науково-теоретичні уявлення про

функції ЗСУ, але і розробити практичні рекомендації для підвищення ефективності їхньої діяльності у сфері забезпечення безпекового простору держави.

Метою статті є здійснення аналізу функціонального призначення Збройних Сил України у забезпеченні національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До числа науковців, які займалися дослідженням правового статусу Збройних Сил України, особливостей їх функціонування належать такі: І. Автушенко, П. Богуцький, Є. Гордієнко, Л. Медвідь, В. Пашинський, Б. Шамрай та ін.

Виклад основного матеріалу. Національна безпека держави є ключовим елементом її суверенітету та стабільності. У сучасних умовах Збройні Сили України та інші силові структури відіграють визначальну роль у захисті територіальної цілісності, забезпеченні громадського порядку та протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Відповідно до п. 2 статті 12 Закону України «Про національну безпеку України» до складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [1].

Правові засади функціонування Збройних Сил України закріплені у Конституції України [2], Законі України «Про Збройні Сили України» [3], Законі України «Про національну безпеку України» [1], Законі України «Про оборону України» [4], та інших нормативно-правових актах. Підготовка Збройних Сил України до виконання завдань, визначених Конституцією, організація та забезпечення їх реалізації, підтримка бойової та мобілізаційної готовності, а також виховання особового складу, збереження його життя і здоров'я, налагодження співпраці з цивільними, забезпечення законності та дисципліни у військових підрозділах здійснюються органами військового управління, командирами та начальниками всіх рівнів. Усі ці дії виконуються відповідно до положень Конституції України, чинних законів та нормативно-правових актів, що регулюють сферу оборони [3].

Збройні Сили України виконують ключову роль у забезпеченні національної безпеки та суверенітету держави, що закріплено як конституційно-правовими нормами, так і спеціальним законодавством у сфері оборони. Однією з основних функцій Збройних Сил України є здійснення заходів із стримування та відсічі збройної агресії, що передбачає застосування сил і засобів для захисту територіальної цілісності, суверенітету та незалежності держави у разі виникнення загроз зовнішнього чи внутрішнього характеру.

Окрім зазначеного, діяльність Збройних сил України спрямована на забезпечення охорони повітряного простору України, що охоплює контроль за дотриманням встановлених міжнародними угодами і внутрішнім законодавством правил використання авіаційного простору. У цьому контексті Збройні Сили забезпечують постійний моніторинг ситуації у повітрі, оперативне реагування на випадки порушення повітряних кордонів та запобігання загрозам із повітря. Особливе місце в системі функцій ЗСУ займає охорона підводного простору в межах територіального моря України. Зазначена діяльність спрямована на забезпечення захисту морських ресурсів, недопущення

проникнення підводних об'єктів, що можуть нести загрозу національній безпеці, а також на запобігання порушенням у сфері використання морських ресурсів у межах виключної економічної зони України. Крім того Збройні Сили України залучаються до заходів із боротьби з тероризмом. У цьому аспекті їх діяльність передбачає як безпосередню участь у локалізації терористичних загроз, так і забезпечення підтримки органів державної влади у розробці та реалізації спеціальних антитерористичних операцій.

ЗСУ також виконують важливі завдання у сфері посилення охорони державного кордону, зокрема у взаємодії з Державною прикордонною службою України. Їхні функції спрямовані на забезпечення законності на кордоні, протидію незаконній міграції, контрабанді та іншим правопорушенням, що можуть зашкодити національним інтересам. Забезпечення суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні є окремим напрямом діяльності Збройних Сил України. Таке завдання передбачає захист прав держави на використання морських ресурсів, контроль за дотриманням міжнародного права у сфері мореплавства, а також запобігання незаконній діяльності, яка може завдати шкоди економічним чи стратегічним інтересам України. Відтак, Збройні Сили України здійснюють комплекс заходів, спрямованих на гарантування національної безпеки у широкому розумінні, позаяк виконують багатогранні завдання як у військовій, так і у правовій площині, що забезпечує стабільність, цілісність та суверенітет держави.

Зауважимо, вдосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців та працівників силових структур є важливим компонентом забезпечення національної безпеки та ефективності діяльності оборонного сектору. Сучасні виклики, зокрема, російсько-українська війна, кіберзагрози, терористична діяльність та виконання цілі входження України у міжнародні безпекові структури, вимагають якісного оновлення підходів до підготовки персоналу силових структур.

Система професійної підготовки повинна бути орієнтована на формування таких ключових компонентів:

1. *застосування сучасних стандартів освіти* – навчальні програми повинні відповідати міжнародним стандартам, зокрема вимогам НАТО та ЄС;
2. *розвиток суб'єктного потенціалу* – професійна підготовка повинна забезпечувати формування суб'єктної компетентності військовослужбовців, у тому числі здатність до прийняття відповідальних рішень, стратегічного мислення та ефективного управління ресурсами; особлива увага повинна приділятися розвитку лідерських якостей, морально-етичних принципів та мотивації;
3. *практико-орієнтоване навчання* – необхідно підвищити роль практичних занять, навчань та симуляційних тренувань, які імітують реальні бойові умови;
4. *використання сучасних технологій* – у навчальний процес необхідно активно імплементувати цифрові інструменти, моделювання бойових дій, тренажери та віртуальну реальність;
5. *підготовка до міжвідомчої взаємодії* – важливим аспектом є розвиток навичок співпраці між різними силовими структурами, що забезпечить узгодженість дій у кризових ситуаціях та підвищить загальну ефективність роботи сектору безпеки і оборони;
6. *безперервне навчання та перепідготовка* – через забезпечення можливості регулярного підвищення кваліфікації персоналу, у тому числі шляхом проходження курсів з новітніх військових технологій, стратегій ведення бойових дій та управління;
7. *психологічна підготовка* – окрему увагу слід приділити розвитку психологічної стійкості військовослужбовців (шляхом проведення тренінгів для роботи у стресових ситуаціях), підтримці психоемоційного стану та реабілітації після бойових дій;

8. *розвиток цивільно-військового співробітництва* – підготовка повинна охоплювати навички взаємодії з цивільним населенням у кризових умовах, організацію гуманітарної допомоги, евакуацію та відновлення інфраструктури.

Вдосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців та працівників силових структур має бути спрямоване на впровадження сучасних стандартів, розвиток практичних навичок, посилення психологічної та лідерської підготовки, а також використання новітніх технологій, що дозволить створити високопрофесійний кадровий склад, здатний ефективно діяти в умовах сучасних загроз.

Висновки. Слід підкреслити, що ефективне забезпечення національної безпеки вимагає координації дій між усіма силовими структурами, котра реалізується через спільні навчання, розробку стратегій взаємодії та єдину інформаційну систему. Закон України «Про національну безпеку України» встановлює принцип єдності та узгодженості дій усіх суб'єктів сектору безпеки.

Для підвищення ефективності силових структур необхідно:

1) удосконалити матеріально-технічне забезпечення, у тому числі сучасне озброєння та технології;

2) забезпечити модернізацію законодавчої бази відповідно до стандартів НАТО та ЄС;

3) розвивати міжнародне співробітництво у сфері національної безпеки;

4) вдосконалити систему професійної підготовки військовослужбовців та працівників силових структур.

Збройні Сили України та інші силові структури виконують ключові функції у забезпеченні безпеки держави. Їх ефективна діяльність залежить від належного правового регулювання, сучасного технічного забезпечення та координації дій між різними органами. Особливу увагу слід приділити розвитку взаємодії з цивільним населенням, що сприятиме підвищенню довіри та підтримки серед громадян. Подальше вдосконалення цих аспектів сприятиме зміцненню національної безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про національну безпеку України: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 31. Ст. 241.
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Збройні сили України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 9. Ст. 108.
4. Про оборону України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 9. Ст. 106.